

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.67-76>

УДК 725

Гірний Орест Олександрович*аспірант**кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв**Національна академія образотворчого**мистецтва та архітектури*orest.hirnyi@naoma.edu.ua<https://orcid.org/0000-0002-4211-0676>**Скорик Лариса Павлівна***професор, кандидат архітектури**кафедри архітектурного проектування**Національна академія образотворчого**мистецтва та архітектури*laskor.arch@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-3177-4127>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ХУДОЖНІХ МУЗЕЇВ У ПРОВІДНІ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

Анотація: стаття присвячена питанням комплексного аналізу ідей трансформації Національних художніх музеїв (галерей) у поліфункціональні утворення, в яких домінує необхідна модернізація у взаємодії 3-х основних компонентів: архітектури музейного об'єкту, експозиційного дизайну та відвідувача. Аналіз і систематизація методів формування архітектури музейних споруд, виставкового простору і функціонального насичення музейних комплексів з орієнтацією на сучасні і перспективні вимоги міських спільнот є запорукою оптимального перетворення художніх музеїв на мистецькі центри, що провокують глядачів на участь у культурно-творчому процесі і запрошують до співпраці та інтерактивної рекреації.

Ключові слова: трансформація художніх музеїв; соціокультурні центри; музейний квартал; експозиційний дизайн; виставковий простір.

Постановка проблеми. Останні десятиліття відзначаються потужним музейним «бумом» та суттєвою зміною парадигми щодо значення і ролі музейних закладів у житті і розвитку людської спільноти. Теоретичні та практичні пошуки підтверджують зацікавленість потребою трансформації звичних музейних доктрин до сучасних вимог формування розвинутих

поліфункційних комплексів з урахуванням інноваційних можливостей перманентно змінних потреб сучасного суспільства.

Актуальність. Обмежена кількість наукових досліджень, що безпосередньо стосується, питань модернізації художніх музеїв як правило сконцентрованих у великих містах (столичних містах), покликаних стати основною для створення провідних поліфункційних-культурно-мистецьких утворень вимагає поглибленого науково-теоретичного аналізу можливостей такої модернізації, що підтверджує актуальність представленої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В загальній палітрі теоретичних досліджень з реновації музеїв мистецтва (яка означає як правило реставрацію, оновлення, модернізацію та розширення музейних комплексів) все частіше зустрічаються наукові розважання, присвячені темі поєднання традицій у формуванні музейних комплексів, потреб сьогодення і перспектив розвитку. До найінформативніших наукових досліджень можна зарахувати наступні: працю Принца Фредеріка “Сучасна архітектура” 2011 р., матеріали паризької дискусії ICOFOM 2019 р., публікацію Ніка Пріора “Трансформація музеїв в Гіпермодерній ері” 2003 р., фундаментальну працю Чарльза Дженкса “Мова архітектури постмодернізму” 1993, Джейнс Р. “Музеї у конфліктному світі” 2009 р., А. Чугунова “Музейна архітектура в контексті сучасної культури” 2010 р., а також окремі публікації у професійній періодиці. На електронному ресурсі *Ortner and Ortner* та *Museums Quartier Wien* детально продемонстрована концепція про формування сучасного музейного кварталу у Відні. Даній ідеї присвячені архітектурні пошуки у створенні сучасних споруд для музеїв, яких фактично перетворюються у соціо-культурні центри міст з комплектом ряду нових нетрадиційних для старих музейних споруд функцій [7], [8].

Новизна дослідження. Полягає в аналізі можливостей перетворення художніх музеїв на інституції, які здатні вдосконалювати естетичні канони, відновлювати та розвивати особливо необхідні в наш час глобалізації і посилення т.з “гаджетових контактів” повноцінну комунікацію всередині людської спільноти та діалог ряду поколінь на усіх етапах розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на інтенсифікацію і вдосконалення аудіо-візуального доступу до предметів експозиції у будь-якому музеї світу за допомогою новітніх електронних засобів інформації, після тривалого періоду пошуку визначальних складових музейних комплексів, теоретики-музеєзнавці, архітектори дотримуються висновку про існування нерозривної основоположної тріади об'єкту, а саме: архітектури споруди, предметної експозиції та відвідувача.

Архітектура музейної споруди – це не лише фізична оболонка для збереження і представлення колекцій, яка має бути функційною і зручною для експозиції, наукової дослідницької роботи та ін. Архітектура впливає на формування комунікації всередині музею, де архітектурні елементи можуть підвищувати ефективність експозиції. Але насамперед взаємодія музейної аудиторії з музеєм розпочинається з вражень від художньо-естетичного образу споруди та прилеглої території, що стають інтродукцією реципієнта у світ культури і мистецтва, відмінний від повсякденності міського оточення. Саме архітектура музею налаштовує відвідувача на очікування винятковості, особливих пізнавальних вражень від експозиції у незвичній споруді.

Рис.1 Музей Соломона Гуггенхайма в Нью-Йорку (арх. Ф. Л. Райт)

Рис. 2 МАХХІ Національний музей мистецтва в Римі (арх. Заха Хадід)

Сьогодні у музейознавстві домінує усвідомлення потреби взаємодії традиційних та інноваційних елементів впровадження інтерактивності та мульти-медійності, нових способів використання інформаційних технологій і сценарних (а й навіть театралізованих) методів організації експозиційного простору. Трактовка відвідувача як домінанти “музейної тріади” призводить до змін у загальній композиції музейної комунікації і музейної діяльності.

Музей стає гнучким і мобільним, вбираючи нові досягнення науково-технічного прогресу і фактично перетворюється у комплексну галузь мистецтва, науки та культури [8]. В контексті сучасної культури мистецькі музеї трансформуються у соціально-культурні комплекси з рядом нових функцій: крім внутрішніх і зовнішніх просторів для постійної та тимчасової експозиції, фондосховищ, наукових, реставраційних лабораторій, у функціонально-планувальній структурі музеїв стають необхідними обширні вестибюлі, аванзали, атріуми, зимові сади, багатофункційні видовищні (універсальні) зали, конференц зали, видавничі осередки, освітні центри, кафе і ресторани, тощо. В контексті змінності оточуючої соціальної реальності відбувається і змінюється у взаємовідношення музеїв і його відвідувачів. Від позиції безсумнівного авторитету у справі морально-духовного виховання і формування громадської думки, вдосконалення смаку і відчуттів, питання переосмислення відносин музею і його аудиторії стає чи не центральним у темі активного перетворення провідних музеїв у соціально-культурні об’єкти загальнонаціонального значення.

Дослідження останніх десятиліть, що мали за мету вияснити, наскільки позитивною у соціальному значенні для індивіда і суспільства є участь у культурно-художніх і музейних проектах, показали, що така участь сприяє розвитку почуття гідності, компетентності, усвідомленню і розумінню існуючих у соціумах проблем. Відвідання музеїв (особливо мистецьких) допомагає уникненню соціальної ізоляції, розумінню інших культур і цивілізацій. На думку більшості дослідників, музеї піднімають індивідуальний і соціальний розвиток, освіченість і культуру суспільства. Фактично в сучасній дійсності музей виконує роль модератора соціально-культурних дискурсів на тему мистецтва, оскільки простір музею – це одне із найбезпечніших місць для обговорення і обміну думками між різними соціальними групами, і перетворюючись у музей-форум, де пізнаються не лише культурні досягнення минулого і сьогодення, а й творення культури майбутнього, що в комплексі впливає на формування особистісної і колективної ідентичності на ґрунті відчуття соціумної спільноти.

Соціальна значимість музею – культурно-просвітницька, а в сучасну епоху прискорення темпу життя і наростаючої напруги робочого ритму, особливо вагомими стають розваги та інтерактивна рекреація, завдяки освітництву та інтелектуальним переживанням, які на найвищому рівні можуть надавати музеї своїй аудиторії у вигляді оновленого і ексклюзивного досвіду. Дослідження проблем і потреб необхідної модернізації музейних споруд, в першу чергу Національного значення, доводить необхідність їх реновації з урахуванням наявних можливостей суттєвого розширення площ і територіальних резервів для трансформації у провідні поліфункційні соціокультурні центри, не лише у структурі, а й у загальнонаціональній і світовій системі пізнання історії, сьогодення і перспектив розвитку найвищої інтелектуально-творчої потенції суспільств. Шляхів вдосконалення різних верств соціуму. Враховуючи і те, що переважно Національні мистецькі музеї (галереї), споруджені у кінці ХІХст. як знакові будівлі у центрі міст і є пам'ятками архітектури і культури, їх фізичне розширення стає проблематичним тому щораз-то актуальнішими виступає створення розвинутих музейних кварталів, де до музейної функції залучаються оточуючі історичні будівлі.

Враховуючи культурну вартість історично міського середовища, в якому і споруджувались перші національні мистецькі музеї, концентрація скарбниць загально-національного значення видається найдоцільнішою саме у такому середовищі в культурно естетичному і емоційному плані.

Рис. 3 Музейний квартал у Відні

З огляду на це розширення існуючих Національних мистецьких музеїв за рахунок архітектурної субстанції історичного середовища міста видається одним із найпривабливіших рішень. Таким шляхом пішли автори реконструкції, що створили розвинутий музейний квартал у Відні (брати Ортнери).

Подібний підхід для розширення існуючих та концентрації нових музеїв використав Девід Чіпперфільд, створюючи галерею James Simon Galerie, яка офіційно передана Національному музею Берліна. Нова споруда є продовженням архітектури форуму Штюлера А. і новим входом на Музейний острів.

Рис. 4 Музейний острів в Берліні

Рис.5 Художній Національний музей в Осака

Цікавий приклад розвитку Художнього Національного музею демонструє проект Сезара Пеллі, який через обмеженість ділянки, в центрі Осака, оптимально використав підземний простір, для розташування провідних приміщень розвинутого соціо-культурного комплексу.

В Україні давно назріла потреба реновації Національного художнього музею України, будівля якого налічує 118 років від спорудження за проектом відомого архітектора Петра Бойцова і за участю видатного Київського архітектора періоду модерну В. Городецького. Це справжня скарбниця найвищих національних мистецьких досягнень від XIII ст. до наших часів налічує понад 40 000 унікальних експонатів; її в створенні і розвитку протягом перших десятиліть XX ст. особливу роль відіграв відомий у “Трьох столицях тодішньої Російської імперії – Санкт-Петербургу, Москві, Києві” вчений, історик, археолог і музеєзнавець Микола Біляшівський. Ще у 1899р. М. Біляшівський розробив положення про Київський музей, а від 1902р. був його директором до 1922р. За час його адміністрування Київський музей перетворився на “справжній монумент української культури, монумент монолітний, неподільний і грандіозний” [7].

Враховуючи розташування первісної споруди музею у особливо імпозантному місці Київського історичного центру, на початку зони урядового кварталу, з майстерним використання ландшафту, на сьогоднішній день споруда Музею є значним архітектурним і містобудівним акцентом цілої зони. Практична відсутність необхідної території для потреб його розвитку та трансформації необхідний для столиці країни поліфункціональний соціо-культурний центр диктує можливість раціонального використання значного перепаду рельєфу (понад 12м) і можливе долучення частини оточуючої архітектурної субстанції. Це в комплексі може забезпечити створення розвинутого музейного кварталу без порушення існуючих історико культурних вартостей, вдосконалення естетики і комфортності публічного використання цієї відповідальної в історико-культурному і архітектурно-містобудівного значенні території.

Варіант подібного рішення запропонований автором статті в магістерській дипломній роботі у 2021р.

Рис. 6 Авторська розробка нової частини НХМУ

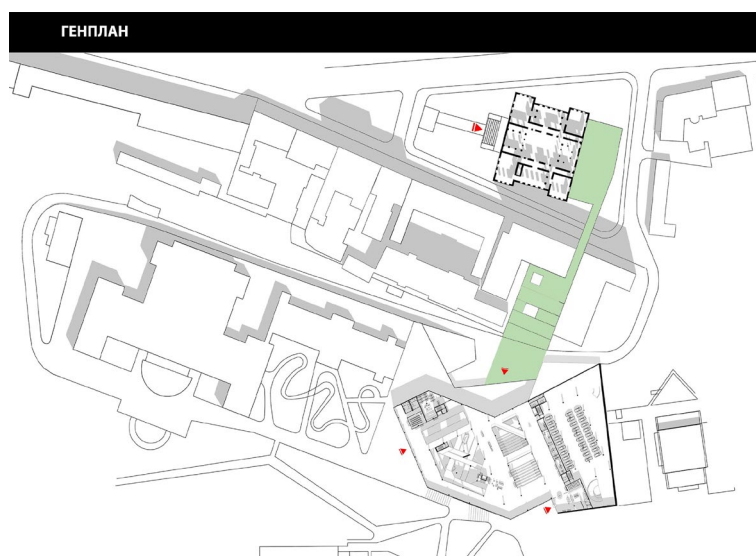

Рис.7 Генплан

Висновки. Проведене дослідження дає підстави вважати, ще стратегічною метою реновацій художніх музеїв в перетворення їх на поліфункційні центри загальнонаціонального значення на основі вдосконалення музейної тріади: виразності архітектурного простору, концептуальності дизайну експозиції і належної підготовленості відвідувача до прийняття многогранного музейного контакту завдяки збагаченню музейних об'єктів рядом нових інформативно-мистецтвознавчих ілюзій.

Список джерел

1. Ходидио Ф. Сантьяго Калатрава “Архітектор, інженер, художник” пер. с англ. Ф. Ходидио-М. Арт-Родник, 2009 – С 96.
2. Norman Foster and the British Museum. Prestel. Munich, London, New York. 2001 P.120.
3. Green House/ Vladimir Belogorovsky. – 2014 P.180.

4. Bahamon A. Sketch Plan Build World Class Architects Show How it's done / A. Bahamon – Hardcover: Harper Collins Publishers, 2005 – P.500.
5. Prinz Frederik. Competiton Architecture. Berlin, 2011 by Braun Publishing AG.
6. Smeds K. (ed) 2019. The future of Tradition in Museology. Materials for a Discussion Paris: ICOFOM.
7. Біляшівський М. Наші національні скарби. К.Шлях. 1918 С. 14.
8. Nick Prior. Having Ones Tate and Eating it: Transformation of the Museum in Hypermodern Era/ Apt and its publics: museum studies at the Millenium, Coomwall UK. 2003 – p.51-77.
9. Жбанкова О. З історії формування музейної збірки XIX – поч. XXст.
10. Antonello Marotta. Contemporary museum. Milano^ Publishing House “Skira”, 2010. P.56.
11. Ortner & Ortner. URL: <http://www.ortner-ortner.de/> (10.12.2015).
12. Museums Quartier Wien [Електронний ресурс] URL: <http://www.mqw.at/> (10. 12. 2015).
13. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма. М., 1985. С 12.

References

1. Hodidio F. (2009). Santiago Calatrava "Architect, Engineer, Artist" lane. with English F. Hodidio-M. Art Spring,. 96p.(in English)
2. Norman Foster and the British Museum (2001). Prestel. Munich, London, New York. 120p.(in English)
3. Vladimir Belogorovsky (2014). Green House /180p. (in Ukrainian)
4. Bahamon A. (2005). Sketch Plan Build World Class Architects Show How it's done / A. Bahamon - Hardcover: Harper Collins Publishers, R. 500 p. (in English)
5. Prince Frederick (2011). Competiton Architecture. Berlin, by Braun Publishing AG. (in English)
6. Smeds K. (2019). The future of Tradition in Museology. Materials for a Discussion Paris: ICOFOM. (in English)
7. Bilyashivsky M. (1918). Our national treasures. [Nashi natsionalni skarby].14p. (in Ukrainian)
8. Nick Prior (2003).Having Ones Tate and Eating it: Transformation of the Museum in Hypermodern Era / Apt and its publics: museum studies at the Millennium, Coomwall UK. 51-77p. (in English)
9. Zhbankova O. From the history of the formation of the museum collection of the XIX - early XX century. Proceedings of the scientific conference "National Art Museum of Ukraine History. Current state. Development Problems» [Z istorii formuvannia muzeinoi zbirky XIX – poch. XX. Materialy naukovoï konferentsii

«Natsionalnyi khudozhnii muzei Ukrainy Istoriia. Suchasnyi stan. Problemy rozvytku»]. 41p. (in Ukrainian)

10. Antonello Marotta (2010). Contemporary museum. Milano ^ Publishing House “Skira”,. 56p. (in English)

11. Ortner & Ortner. (2015). URL: <http://www.ortner-ortner.de/>. (in English)

12. Museums Quartier Wien (2015). [Electronic resource] URL: <http://www.mqw.at/> (in English)

13. Jenks C. (1985). The language of architecture of postmodernism. M., 12p.(in English)

Annotation

Orest Hirnyi, postgraduate of Department of Theory, History of Architecture and Synthesis of Arts, National Academy of Fine Arts and Architecture.

Larisa Skoryk, professor, candidate of architecture of Department of Architectural Design, National Academy of Fine Arts and Architecture.

current trends in the transformation of art museums into the leading socio-cultural centers of national significance

The article is devoted to the issues of complex analysis of ideas of transformation of National Art Museums (galleries) into multifunctional formations in which the necessary modernization of interaction of 3 main components dominates: architecture of museum object, exposition design and spectator.

Research in recent decades to find out how positive social participation in cultural, artistic and museum projects is for the individual and society has shown that such participation promotes a sense of dignity, competence, awareness and understanding of existing problems in society. It is the architecture of the museum that sets the visitor in anticipation of exclusivity, special cognitive impressions from the exhibition in an unusual building.

It is the latest electronic media, after a long search for the defining components of museum complexes, museologists, architects conclude that there is an inseparable fundamental triad of the object, namely: the architecture of the building, the exhibition and the visitor.

Analysis and systematization of methods of forming the architecture of museum buildings, exhibition space and functional saturation of museum complexes with a focus on modern and future requirements of urban communities is the key to optimal transformation of art museums into art centers that provoke viewers to participate in cultural and creative process and interactive recreation.

Keywords: transformation of art museums; socio-cultural centers; museum quarter; exposition design; exhibition space.